

בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר? מהא דתנן:

הלקט והשכחה והפאה של גוי, הרי אלו חייבין במעשר, אלא אם כן הפקיר אותם, ומפרש לה ואזיל.⁽¹⁷⁾

והרי חיכי דמי, באיזה אופן עוסקת המשנה?

אילימא בלקט שכחה ופאה דשדה של ישראל, וליקטינהו הגוי משהו של ישראל; ובזו שנינו: שהן חייבים במעשר אם קנה אותם הישראל ממנו ומירחם, אלא אם כן הפקיר אותם הישראל קודם שליקט אותם הגוי, כי ההפקר פוטרם מן המעשר?

כך אי אפשר לומר: שהרי אם כן האיך שנינו: "אלא אם כן הפקיר"!?

הא מפקרי וקיימי [הרי כבר מופקרים ועומדים הם], שלקט שכחה ופאה של ישראל הפקר הם!?

מר — רבי אלעזר — סבר: "דגנך" בא ללמד: "דגנך ולא דגן גוי", שאם גדלה התבואה בקרקע של גוי, הרי התבואה פטורה מן המעשר.

ומר רבה — סבר: "דגנך" בא ללמד: "דיגונך [לשון מירוח תבואה הוא] ולא דיגון גוי".

כלומר: אין התורה באה לפטור את התבואה הגדילה בקרקע של גוי, אלא לפטור תבואה שמירח הגוי והיא שלו בשעת מירוח [שהוא גמר המלאכה למעשר], ואפילו אם גדלה בקרקע של ישראל.

אבל תבואה הגדילה בארץ ישראל בקרקע שקנאה גוי, ולקח אותה הישראל ממנו קודם מירוח, ומירחן הישראל, אין התבואה פטורה מן המעשר, כי אין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר.⁽¹⁶⁾

אמר רבה: מנא אמינא לה שאין קנין לגוי

שפסוק זה נזכר כבר.

והרמ"ה, וכן ב"חידושים מכתב יד" גרסו בגמרא: "כי לי הארץ, לי קדושת הארץ"; ולפי זה כוונת הגמרא אינה, שהארץ שייכת לה, ולכן אסור לגוי לחפור בה בורות שיחין ומערות, אלא שמחמת טעם זה שקדושת הארץ היא של ה', לכן אינו יכול לחפור בה בורות שיחין ומערות, ולהפקיעה מידי מעשר; ומכאן הוכיח הרמ"ה את פירושו בנידון הגמרא אם יש קנין לגוי לחפור בה בורות שיחין ומערות, וז"ל: "ודייקנין להאי פירושא, מדאמר רבי אלעזר: "אין קנין לגוי לחפור בורות שיחין ומערות, שנאמר כי לי הארץ לי קדושת הארץ", אלמא לענין מעשר קאי, ומדרכי אלעזר קאי לענין מעשר, רבה נמי דאמר: "יש קנין" קאי לענין מעשר".

16. לדעת רש"י [כפי שהבינו התוספות בדבריו, וראה פני יהושע ומהר"ם שיף] פטור תבואה שגדלה בקרקע של ישראל ונתמרחת ביד הגוי ששלקחה מישראל, אינה אלא לדעת רבי אלעזר, כי הוא הדורש: דיגונך ולא דיגון גוי, אבל לדעת רבה הדורש "דגנך ולא דגן גוי" אין מירוח העובד כוכבים פוטר.

אבל התוספות חלקו על רש"י בזה, והם סוברים שלכולי עלמא "מירוח הגוי פוטר", ולדעת רבי אלעזר תרתי שמעת מינה, ראה דבריהם בפנים.

17. כתב רש"י: לקט שכחה ופאה סתמן הפקר ופטורין מן המעשר, שנאמר [דברים יד כח]: